MERIDIAN CRITIC Nr.2 (Volume 23) 2014

Etica modernizării în viziunea lui Eugen Lovinescu

Mariana BOCA
Universitatea „Ştefan cel Mare" Suceava

Abstract*:* The study interprets, from an ethical perspective, Eugen Lovinescu's stand on modernity. Lovinescu's position on modernity is considered a major influence on Romanian culture.
Keywords: Modernity, Eugen Lovinescu, ethics.

Modernitatea, în viziunea lui Eugen Lovinescu, este un fenomen istoric care nu poate fi negat sau evitat, chiar dacă orientarea de adâncime a modernizarii social-economice nu promite o lume mai bună, ci doar o lume foarte diferită, prin interdependenţa statelor şi a naţiunilor, care impune coştiinţei individuale creatoare mutaţii greu sau imposibil de gestionat în conţinutul valorilor şi în sensurile dominante ale reprezentărilor binelui şi ale răului. Eugen Lovinescu ne lasă moştenire prima *naraţiune canonică* despre modernitatea românească. Este chiar *povestea originară* a modernizării României şi a naşterii modernismului literar. Poveste originară pentru că sublimează toate încercările fragmentare ce au anticipat-o. Poveste originară mai ales însă pentru că în ea se reflectă şi din câmpul ei tematic, pe cât de generos, pe atât de contradictoriu, se dezvoltă toate celelalte poveşti sau lecturi sau ipoteze ale modernităţii româneşti, fie că sunt de natură canonică sau *anti*-canonică, fie că îşi propun să îl continue pe Lovinescu sau se despart de Lovinescu, fie că recunosc ori nu originea lovinesciană şi revendică o altă origine, fie că sunt conştiente de această origine *epistemologică* sau pur şi simplu au uitat-o. Este o poveste în doi timpi, indisolubil legaţi, deoarece mesajul ultim, figura gândirii lui Lovinescu, se edifică prin colaborarea amândoura. Lovinescu a gândit fără jumătăţi de măsură: modernism fără modernizare nu există. Ca să construim o identitate modernismului estetic şi literar, este obligatoriu să vedem dacă modernizarea socială funcţionează în România dintre secolele XIX – XX şi dacă lumea românească s-a aşezat, cât de puţin, în modernitate.

Istoria civilizaţiei române moderne (1924-1925) vorbeşte despre cauzele şi protagoniştii modernizării social-politice şi economice, pentru a extrage legile structurale ale procesului, legi descoperite şi autoritar formulate în vederea legitimării

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

modernismului literar-estetic. Cu o anume tristeţe lucidă, nelipsită de gustul revoltei şi al dezamăgirii abrupte, suntem constrânşi să recunoaştem că trăim şi azi în miezul proiectului canonic lovinescian, atunci când citim textul său fondator: „În veacul şi de la locul nostru, lumina vine din Apus: ex occidente lux! Progresul deci nu poate însemna, pentru noi, decât fecundarea fondului naţional prin elementul creator al ideologiei apusene…" Sentimentul irepresibil al cititorului actual implicat în naraţiunea lovinesciană este că proiectul modernităţii româneşti, închegat epistemologic acum ceva mai puţin de un secol, dar început efectiv încă dinainte de 1848, este neconsumat. Energia sa procesuală nu e nicidecum încheiată. Analiza textului lovinescian ne poate ajuta să înţelegem mai bine ce ni s-a întâmplat de fapt.

Istoria literaturii române contemporane (1926-1929), al doilea timp al naraţiunii canonice lovinesciene, beneficiază de energia teoretico-conceptualizantă acumulată din prima carte şi, ţesând o lectură analitică meticuloasă a textelor literare de la sfârşitul secolului XIX şi începutul secolului XX, inventează spaţiul originar al modernismului literaturii române. Liberal prin formaţie şi convingeri, nutrit apoi din idealurile Revoluţiei Franceze şi ale iluminiştilor, Lovinescu, în *Istoria civilizaţiei*…, instalează ferm conceptul de civilizaţie *modernă*, conceptul de *modernizare* şi vorbeşte despre *modernitatea burgheză revoluţionară*, opusă *forţelor reacţionare*, pentru a impune strategic asimilarea unei semantici social-politice faţă de care exista destulă neîncredere adeseori agresivă la 1924. Convingerea lui Lovinescu este că modernitatea socială există în România interbelică şi că expansiunea ei este de neoprit. Această primă delimitare făcută de canonul lovinescian ia forma unui discurs optimist, uneori chiar cu tuşe triumfaliste, dar tonurile sale se complică neaşteptat în judecarea *tradiţiei* româneşti şi în formularea concluziilor, acelea care deconspiră direcţia de adâncime a gândirii lovinescine. Radicalismul poziţiei faţă de *tradiţie*, dublat, paradoxal, de ezitarea lui Lovinescu în faţa modernităţii, greu camuflată, mişcările retractile şi duplicitare din concluziile *Istoriei civilizaţiei*… se amplifică semnificativ pe teritoriul literaturii şi dezvoltă un orizont discursiv pus clar sub semnul paradoxului şi al contradicţiei. Încă din neasocierea directă, în titlul cărţii, a literaturii române cu termenul *modern* şi de la opţiunea ambiguizantă pentru formula *literatură contemporană* se transmite neîncrederea de fond a lui Lovinescu în existenţa şi funcţionalitatea unui modernism literar românesc ca *fenomen* autonom, şi nu ca sumă încurajatoare de opere moderniste. Apoi evitarea cu tactică, de-a lungul celor şase volume, a unei asumări frontale în discurs a ceea ce înseamnă *modernism literar* şi *modernitate estetico-filozofică* (dincolo de lămuririle fragmentare, foarte reţinute în detalii, dar întotdeauna semnificative) instalează modernismul literar românesc într-un imaginar critico-narativ vizionar prin intuiţiile teoretice şi prin demersurile conceptualizante, dar marcat de insurmontabile contradicţii genetice, minat în exerciţiul critic de incertitudini estetice şi convulsionat de un militantism estetic inegal cu sine. Sintetizând, se poate spune simplu: discursul critic lovinescian aplicat literaturii nu reuşeşte decât parţial să dea corp analitic vizionarismului acumulat din studiul şi înţelegerea modernităţii sociale. Dealtfel Lovinescu avertizează subtil şi sceptic încă din *Istoria civilizaţiei*… că progresul civilizator nu asigură şi nici nu

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

condiţionează formarea unei *identităţi culturale*, dependentă numai de "natura personalităţii şi de individualitatea etnică". În timp ce crede în modernizarea rapidă a României, Lovinescu se îndoieşte, cu grija de a nu fi agresiv în discurs, de capacitatea modernismului cultural românesc de a fi mai mult decât un fenomen "imitativ", în sensul unei creativităţi subordonate adaptării modelelor occidentale la datele etnice specifice. Privind astăzi în urmă întreaga literatură română a secolului XX, îi dăm dreptate lui Lovinescu sau nu? Şi apoi, cum a influenţat scepticismul lovinescian poziţionarea discursului critic faţă de literatură?

Inventând modernismul în variantă românească, Lovinescu îi dă o natură paradoxală, pentru că pune în miezul său o faţă dual-antinomică: temeritate şi ezitare. Figura progresist-regresivă a gândirii lovinesciene tutelează silenţios toate aventurile modernismului şi postmodernismului românesc. Acţionând temerar ca reflector şi modelator al atitudinii româneşti faţă de modernitate, naraţiunea canonică lovinesciană transmite ezitarea primordială a românilor în faţa celei mai mari provocări a istoriei: modernitatea. Ca părinte fondator, Lovinescu ne promite Cananul modernităţii. Ne povesteşte, ba entuziast, ba singur neîncrezător, despre frumuseţile şi minunatele lui bogăţii. Am ajuns oare în ţara promisă? Şi ce ne-a oferit ea? Cine suntem noi în lumea modernităţii literare, de plidă?

Suntem, de aceea, obligaţi să întrebăm în ce măsură mai locuim ori nu şi astăzi în spaţiul modernismului ezitant – optimist dar nesigur de propria identitate – desenat de Lovinescu. Ne întrebăm apoi în ce măsură locuim în teritoriile indicate şi legitimate de discursul critic lovinescian. Am depăşit naraţiunea canonică lovinesciană, am ieşit din orizontul ei sau nu? Aparţinem mentalităţii moderniste a părintelui întemeietor sau ne-am eliberat de ea şi am inventat suficiente noi (auto)reprezentări, noi naraţiuni despre a fi *modern*, noi ipostaze şi discursuri *moderniste*, pentru a revendica o nouă mentalitate?

Istoria civilizaţiei române moderne realizează primul timp al naraţiunii canonice lovinescine. Tematizează câmpul socio-politic, economic şi cultural al României de după 1848, selectează şi organizează temele dominante printr-o sumă de antinomii a căror funcţionalitate se bazează principial pe relaţia ostilă – pozitiv *vs.* negativ, bun *vs.* rău: *Occidentul* e opus *Orientului*; *occidentalizarea* se înfruntă cu *tradiţionalismul*, iar *forţele revoluţionare* se luptă cu *forţele reacţionare*. Paradigmele se dispun riguros şi lapidar: liberalism *vs.* conservatorism; revoluţie *vs.* reacţiune; sincronism *vs.* evoluţionism; interdependenţă *vs.* imobilitate; burghezie *v.s* proprietari latifundiari / intelectualitate junimistă; iluminism *vs.* misticism; ideologie paşoptist-burgheză sau revoluţionară *vs.* ideologie reacţionar-conservatoare; imitaţie creativă *vs.* „forme fără fond"… Povestea modernizării este una a luptei dintre două teritorii duşmane, amândouă cu identitate radicală: *europenismul* – cosmopolit şi vizionar, faţă în faţă cu *etnocentrismul* – tradiţionalist şi retrograd.

Modernitatea poziţiei lui Lovinescu nu este nicidecum doar una discursiv-superficială, ci afirmă un conţinut nou. Făcând şi o sinteză critică a tuturor celorlalte poziţii de până la el, faţă de civilizaţia română de după 1800, Lovinescu *re*-formulează procesul istoric într-o naraţiune cu un mesaj vertebral *nou*. Nu este absolut deloc lipsit de importanţa că un critic literar, deloc cunoscut anterior şi în ipostază de istoric, sociolog sau filozof al

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

culturii, vrând să-şi creeze un context teoretic normativ pentru o istorie a literaturii moderne, înţelege necesitatea urgentă de a produce mai întâi o introducere precisă şi critică în ceea ce înseamnă *modernitate socială occidentală* spunând povestea specifică *modernizării României*. Lovinescu intuieşte fără echivoc că modernismul estetico-literar nu poate fi plasat în afara modernităţii burgheze, într-o zonă de imposibilă levitaţie independentă – non-istorică şi non-socială. Mesajul axial al lui Lovinescu porneşte, de aceea, din această primă carte unde începe naraţiunea lui canonică. Este o mare eroare să vorbim despre canonul lovinescian ignorând sau doar amintind informativ şi în trecere *Istoria civilizaţiei*... Mesajul axial se concentrează în conceptul *sincronismului* , extras din *ideea interdependenţei fenomenelor*, şi reprezintă cheia demonstraţiei din prima carte. Hermeneutica lovinesciană aplicată civilizaţiei româneşti susţine că nimic nu se poate mişca izolat în istorie. Cititorul e invitat la meditaţie şi la dezvoltarea interpretării pe care naraţiunea o iniţiază, fără ca Lovinescu să aibă nicidecum orgoliul de a fi epuizat problematica abia deschisă. Există întotdeauna o logică în dinamica faptelor sociale, la fel cum există un determinism vizibil în presiunea iniţiativei ideologice, acţionând într-un context istoric dat, arată Lovinescu. Ideologicul, prin urmare gândirea filozofică transformată în atitudine politico-socială, poate determina economicul şi poate crea forme social-culturale şi modele mentale colective, influenţând decisiv mentalităţile, dând naştere formelor şi comportamentelor estetico-artistice, la fel cum fenomenele sociale acumulează energii care se pot sublima în gândire estetică, în limbaje artistice sau în idee filozofică. E necesar să fim sensibili la această realitate epistemologică: părintele fondator al modernismului literar şi cel mai înverşunat apărător al *autonomiei esteticului* îşi bazează întreaga construcţie analitică conceptul de *sincronism* motivat de *interdependenţa* fenomenelor care participă la definirea unei civilizaţii. Asumarea raţională a interdependenţei dintre social, economic, politic şi filozofic, ideologic, artistic, estetic ar conduce legic la sincronism. Interdependenţă şi sincronism nu înseamnă, bineînţeles, lezarea autonomiei esteticului, ci proiectarea acesteia în orizontul lumii din care face parte şi pe care o exprimă chiar şi când o neagă. Lovinescu introduce în naraţiunea sa conceptul de *mentalitate* – burgheză sau anti-burgheză, liberală, revoluţionară sau anti-liberală, reacţionară, când îi comentează pe junimişti, pe Caragiale, pe Alecsandri, pe Eminescu, dar nu numai. El intuieşte că reprezentările sociale specifice unei mentalităţi pot alimenta un fenomen literar sau o atitudine estetică şi, reciproc, că o operă literară importantă poate influenţa conţinutul reprezentărilor colective, inducând schimbări reale în funcţionarea atitudinilor care exprimă mentalităţile. Este şi perspectiva din care îi comentează pe Caragiale şi pe Eminescu.

Forţele *etnocentriste*, reprezentate în principal de beneficiarii marilor proprietăţi agrare, cărora li se alătură însă o mare parte dintre intelectuali, la 1900, sunt, după Lovinescu, expresii ale conservatorismului social, definit prin imobilitate, tradiţionalism şi evoluţionism. El critică radical "ideologia reacţionară a mai tuturor scriitorilor", concentrată plenar în "criticismul junimist". În jurul ideii maioresciane a "*formelor fără fond*" gravitează toţi conservatorii, chiar dacă pe orbite diferite, şi tot din ea derivă teoria "*spiritului critic*" a lui G. Ibrăileanu. *Sincronismul* lovinescian intră în dialog cu ambele concepte evoluţionist-conservatoare, nefiind însă doar o replică ori un comentariu polemic la adresa acestora, cum a vrut să creadă cu tristă încăpăţânare Ibrăileanu şi

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

toată gruparea de la *Viaţa românească*. Teoria *sincronismului* reuşeşte să depăşească, pentru prima oară la nivel epistemologic, angoasa în faţa modernizării, mefienţa superioară şi inhibiţia naturală în faţa spiritului novator al modernităţii, un spirit cu adevărat neliniştitor prin cantitatea incontrolabilă de imprevizibil pe care o aduce cu sine. Teoria *formelor fără fond* şi cea a *spiritului critic* sunt frâne raţionale în calea modernizării, pe care susţinătorii lor o consideră oricum "fatală", propunând nu o strategie de adaptare şi integrare, ci o temperare a modernizării.

Ideologia europenizantă pe care se aşează proiectul modernist al lui Lovinescu respinge teoria *formelor fără fond* a lui T. Maiorescu, despre care vorbeşte dealtfel în volumul II din *Istoria civilizaţiei* .., întitulat chiar *Forţele reacţionare*. Din punctul de vedere lovinescian, „criticismul moldovenesc" este rodul influenţei culturii germane, fiind un derivat al evoluţionismului german, tot aşa cum liberalismul muntean apare sub influenţa Revoluţiei franceze şi a raţionalismului secolului al XVIII-lea. Ciocnirea dintre ideologia conservatoare şi cea liberală arată cum „influenţele contradictorii ale Apusului au determinat ritmul mişcărilor noastre culturale". Lovinescu recunoaşte prezenţa *formelor fără fond* ca pe o realitate imposibil de anulat şi corectează, fără vehemenţă, punctul de vedere al lui Maioresciu care judeca drept „vătămătoare" existenţa lor. Temperanţa în discursul lovinescian se datorează cu siguranţa respectului şi admiraţiei reale pe care o are pentru Titu Maiorescu: „În loc de a merge de la fond la formă, ca în toate dezvoltările normale şi seculare, în condiţiile în care am fost aruncaţi, evoluţia noastră şi-a descris traiectoria de la formă la fond; deşi invers, sensul mişcării este tot atât de fatal. Necondamnând faptele, ştiinţa le explică prin caracterul lor de necesitate. Departe de a fi fost vătămătoare, prezenţa formelor a fost chiar rodnică, prin legea simulării – stimulării – ea a produs în unele ramuri ale activităţii noastre o mişcare spre fond, până la desăvârşita lor adaptare." Evident, Lovinescu recunoaşte şi problematizează „contrastul dintre fond şi formă a civilizaţiei noastre", comentând mai ales reacţia politico-ideologică faţă de „procesul de europenizare a culturii române". Respingerea criticismului radical maiorescian se face însă cu o argumentaţie lapidară, pe care astăzi o putem judeca drept insuficientă, pentru că Lovinescu se mulţumeşte, de fapt să arate grăbit că realitatea formelor este o necesitate istorică şi că, în timp, ea va conduce spre o dinamică a fondului.

Radicalismul gândirii lui Lovinescu e cel mai bine distilat în concluziile volumului al doilea din *Istoria civilizaţiei*…. Identificând „adevărata reacţiune" cu "forţa de inerţie a spiritului", specifică, am spune azi, subconştientului colectiv, preluat în formele şi curentele culturii române, Lovinescu se angajează „să le condamne" cu vehemenţă. Prin urmare, în opinia lui Lovinescu, ideologia culturală românească, de la junimim la tradiţionalism, este un fenomen compact de *anti*-modernitate, legitimat în discurs de intectualismul critic al susţinătorilor, dar simultan *de*-legitimat prin poziţia ambiguă a acestora: conservatorii autohtonişti se izolează într-un teritoriu elitist şi antimodern, în timp ce pledează pentru o tradiţie naţională insuficient definită, „primitivă" şi caducă în raport cu prezentul istoric. Judecata lui Lovinescu este necruţătoare.

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

Segregarea forţelor sociale după o gândire autoritar-dihotomică conduce la simplificarea maniheistă a povestirii canonice. Detaliile sunt sacrificate pentru privilegierea liniilor de forţă şi a dispunerii tablourilor în culori tari. Autoritatea impunerii limitelor şi severitatea simplificărilor ideologic-narative sunt condiţii axiomatice ale *canonului*. Vocea critică din *Istoria civilizației*... construieşte energic *canonul sincronismului* sau al *interdependenței*, pe care n-ar trebui să ne ferim a-l numi simplu – *canonul modernizării*. Lovinescu are intuiţia precisă a comportamentului necesar instanţei critice pentru a legitima mentalitatea canonică. Dar, automat, narațiunea originară ce instalează imaginarul cultural românesc în modernitate îşi arată latența dogmatică, chiar în mişcarea internă a discursului liberal. *Dogma* incipientă ar fi sinonimă cu occidentalizarea necondiţionată. Motivaţia e simplă şi nu suportă comentarii: occidentalizare şi *europenism* înseamnă modernizare, iar modernizarea este unicul sens pozitiv al istoriei, în mesajul raţional al narațiunii lovinesciene. Dar, teza occidentalizării este explicată prin legea interdependenţei. Aşadar, sincronismul neutralizează orice început de dogmatism pentru că modernitatea *necesară* devine un produs al relativităţii formelor cultural-istorice. Mutaţia valorilor şi a formelor civilizaţiei pune sub semnul relativului absolut modelele culturale. Trebuie să remarcăm din această perspectivă faptul că *relativismul* motivat prin interdependenţă este o concepţie filozofică şi sociologică profund *anti*-canonică. De la *canon* la *anti-canon* drumul este foarte scurt în narațiunea lovinesciană. Canonul modernizării se legitimează, paradoxal sau nu, prin *anti*-canonul relativismului formelor şi valorilor, în funcţie de care timpul istoric este linear şi ireversibil, iar modernitatea este un construct civilizator deschis *ad infinitum* tuturor posibilităţilor: „Aceste categorii [cunoaştere, cultură, civilizaţie] reprezintă, de altfel, noţiuni relative; civilizaţia nu înseamnă un câştig pozitiv, un progres, decât pe măsura creşterii simultane a intensităţii vieţii spirituale şi artistice; ele nu sunt nici strict dependente: nefiind produsul necesar al „cunoaşterii" sau al civilizaţiei, cultura e condiţionată de natura personalităţii şi de individualitatea etnică. O civilizaţie înaintată nu presupune o identitate culturală; înfloritoarei civilizaţii romane, de pildă, nu-i răspundea o civilizaţie echivalentă. Înaltele manifestări de speculaţie metafizică ale indoarienilor erau legate de o viaţă pastorală primitivă, fără oraşe şi fără cunoaşterea metalelor..." (Eugen Lovinescu, p. 81).

Lovinescu apelează la autoritate narativă atunci când vrea să impună o legitate canonică numai aparent banală: modernitatea este un proces dialectic ce-şi are originea în istoria şi în mentalitatea Occidentului. fenomenul social şi cultural produs al dinamismului modern este judecat de Eugen Lovinescu categoric pozitiv, binefăcător pentru individ şi comunităţi – cea mai bună cale dintre alternativele istorice posibile, cel mai bun lucru care i se putea întâmpla lumii europene. Entuziasmul lui Lovinescu este în întregime sincer şi cu atât mai contaminant pentru generaţia europeniştilor interbelici, pentru că el se simte simultan protagonist şi creator în procesul de modernizare al unei Românii în sfârşit integrată celei mai evoluate mişcări istorice. Nu-i putem nicidecum reproşa lui Lovinescu entuziasmul neobosit în explicarea legitimativă a modernităţii burgheze, atâta vreme cât el este şi astăzi la fel de actual.

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

Dealtfel discursul lui Eugen Lovinescu se aşează în întregime în orizontul semanticii modernităţii şi modernizării social-economice. *Concepţie istorică, raţiune, ideologie, progres, autoritate, instituţie, revoluţie, liberalism, reformă, democraţie, libertăţi constituţionale, tranziţie, forme sociale, politică economică, interdependenţă, necesitate istorică, dezvoltare, factor ideologic, factor de producţie, sincronism, forţe economice* etc. compun şi structurează limbajul argumentativ orientând toată materia demonstraţiei lui Eugen Lovinescu spre valorizarea şi legitimarea autoritară a modernităţii burgheze, integrându-se în modul cel mai natural discursului afirmativ *iluminist*, capabil de optimism până la graniţele utopiei. Este discursul matricial al modernităţii burgheze.

Ambele modernităţi – cea social-economică şi cea estetico-filosofică – se întemeiază pe despărţirea asumată faţă de *tradiţie*, prin care numim mai toată cultura dinaintea modernităţii: *religia,* ca forţă ordonatoare a relaţiilor dintre om, existenţă şi lume; *mentalitatea tradiţional-arhaică*, care supune individul normelor comunităţii, transformate într-un nucleu imuabil de valori transmise ciclic; *filozofia şi estetica* clasică care legitimează suplimentar realităţile transcendente, ca model ideal sau absolut pentru toate formele, ideile particulare supuse contextelor istoriei. Dar modernitatea estetico-filosofică nu se mulţumeşte să participe împreună cu *cealaltă* modernitate, cea burgheză, la laicizarea profundă a societăţilor şi conştiinţei, nu se mulţumeşte să beneficieze de eliberarea progresivă a individului de sub orice tip de autoritate, graţie afirmării liberalismului. Modernitatea estetico-filosofică se îndoieşte continuu de valoarea şi conţinutul acestor schimbări. Exersând limitele individualismului, se îndoieşte de eficienţa şi valabilitatea mecanismelor democratice. Imaginând cele mai radicale forme ale libertăţii – de expresie, de atitudine etc. are nostalgia societăţilor tradiţionale.

Ideologia lui Eugen Lovinescu expusă pragmatic în *Istoria civilizaţiei române moderne* şi folosită ca bază teoretică în *Istoria literaturii române contemporane* aparţine în mod evident modernităţii burgheze, al cărui discurs pozitiv-afirmativ îl preia fără excese, fără a se lăsa sedus de radicalismul intolerant sau provocator. Lovinescu nu aparţine mentalităţii moderniste nihiliste şi nici criticismului post-nietzscheean. Şi totuşi, e vremea să ne întrebăm dacă naraţiunea lui canonică nu camuflează nici un fel de contradicţii interne şi dacă discursul afirmativ aplicat modernizării nu conţine nici o umbră de îndoială de sine, nici o fractură ascunsă în motivarea lui raţionalistă. Mai întâi descoperim că Lovinescu, într-o *Schiţă bio-bibliografică* la persoana a treia, făcută pentru aniversarea a şaizeci de ani, nu se descrie pe sine deloc triumfalist, ci într-o lumină sceptică, perfect conştientă de modernismul căruia aparţine şi de identitatea structurală ce-i este proprie. „Modernismul lui, scrie neutru despre el însuşi Lovinescu, nu este o expresie temperamentală, fiind de structură moldovenească, tradiţională, întru nimic revoluţionară, dominată şi de cultura clasică; izvorât dintr-o dialectică intelectuală, afirmat mai întâi sub forma sincronismului într-o încercare de a interpreta modul de formaţie a civilizaţiei române, modernismul scriitorului s-a exprimat sub o formă principială şi teoretică; el este o formulă ideologică, şi poate în aceasta îi stă nobleţea – raţiunea înfrângând inhibiţiile şi comandamentele sensibilităţii – şi nu o expresie temperamentală, iraţională. Exprima doar o posibilitate, un principiu de evoluţie, de

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

progres, fără exclusivitate şi intoleranţă." (Anonymus Notarius, p. 42-43). Spectaculos în acest autoportret este că Lovinescu ne avertizează să-i înţelegem bine atitudinea primordială: tipul de modernism pe care el îl reprezintă este unul născut dintr-o *ezitare* naturală în faţa modernităţii. Criticul şi teoreticianul român mărturiseşte inhibarea fondului său *irațional* faţă de orice schimbare revoluţionară, ataşat fiind prin temperamentul colectiv de tradiţie. El accentuează asumarea premeditată, prin urmare *rațională,* a comportamentului, ideologiei şi pragmaticii specifice modernităţii. Când Lovinescu atrage atenţia că *sincronismul* său „exprimă doar o posibilitate, un principiu de evoluţie, de progres, fără exclusivitate...", el ancorează modernismului pe care îl susţine într-o zonă extrem de temperată, dar vizibilă tuturor privirilor, ca un vârf de aisberg aşezat pe un ascuns substrat conservator şi tradiţionalist. Să fie vorba de o natură hibrid-înşelătoare ori să fie vorba de o adevărată depăşire de sine?

Din confesiunea autobiografică înţelegem că în proiectul modernist lovinescian reprezentările mentale ultime – acelea care dau conţinutul ireductibil al mentalităţii – sunt atrase paradoxal de tradiţie, în acest caz respingând subteran modernitatea, chiar dacă atitudinea externă rămâne pro-modernistă. Ezitarea controlată se produce de fapt în primul rând în faţa modernismului estetico-literar, aşa cum vom arăta în continuarea studiului nostru. Iar distanţele, mai fine sau mai explicite, reticenţele sau tăcerile suspecte, mai ales în faţa mişcărilor mai radicale din teritoriul modernităţii estetice, devin reacţie concretă de-a lungul volumelor consacrate *Istoriei literaturii române contemporane.* Proiectul modernist al lui Lovinescu aparţine modernităţii social-burgheze, dar este structural ezitant nu atât în afirmarea sa conceptual-principială, cât, deloc paradoxal, în asumarea fără rezerve a realităţilor modernităţii, care pot surprinde, deruta, inhiba chiar pe ideologul ei în variantă românească. Credem că *ezitarea* lovinesciană este un fapt stuctural ce ţine de atitudinea iraţional-intuitivă, şi nu de poziţia teoretico-conceptuală, fapt important însă mai ales prin participarea sa la construirea primei naraţiuni canonice; în istoria modernităţii româneşti din secolul XX reprezintă una dintre sursele primordiale ale ezitării sistemice în asimilarea şi digestia modernismului ca fenomen estetic, filozofic şi literar, de natură occidentală, în ciuda unor mişcări discursive de autocamuflare.

Pledoaria ideologizantă a lui Lovinescu pentru modernitate nu a declanşat nici entuziasm, nici dorinţă deosebită de dezvoltare a conceptelor, printre criticii literari şi esteticienii contemporani. Naraţiunea sa despre *modernizare socială – modernism literar* s-a transformat uşor în canon dintr-un motiv obiectiv: venea să acopere o uriaşă absenţă teoretică şi ideologică. Pentru cercetătorul anilor 2000 este deprimant să descopere sărăcia reprezentării conceptului de *modernitate*, în plină perioadă interbelică, acolo unde plasăm epoca de aur a modernismului literar românesc. Această realitate, care influenţează întreaga evoluţie a modernităţii culturale româneşti în secolul XX, se datorează lipsei de apetit a gânditorilor fenomenului estetic şi literar pentru definirea şi mai ales pentru teoretizarea şi dezbaterea amplă a ideii de *modernitate*, deşi terminologia *modernităţii* (*modern*, *modernism, modernist* etc.) este intens folosită în limbajul specific epocii. Prin urmare, revenirea la Lovinescu nu este o supralicitare, ci o necesitate fără alternative: numai

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

pornind din ritmurile textuale ale naraţiunii lovinesciene putem construi o ipoteză mai satisfăcătoare asupra destinului modernismului românesc. Cu toate acestea, auto-proiecţia lovinesciană, pornită dintr-o mare sinceritate, poate dintr-un sentiment acut al culpabilităţii, ne obligă să ne întrebăm de ce Lovinescu alege proiectul modernist, dacă structura intimă îl predispune conservatorismului, şi cât de *ezitant* este canonul său?

În *Manifestul comunist* al lui Marx identificăm una din adevăratele surse conceptuale ale tezei interdependenţei: „Vechea izolare şi autarhia locală şi naţională fac loc unei circulaţii universale, unei interdependenţe universale a naţiunilor. Şi ceea ce este adevărat pentru producţia materială, nu este mai puţin adevărat pentru cea spiritului. Operele spirituale ale diverselor noţiuni devin un bun comun." (K. Marx, p. 165). Interdependenţa pentru Eugen Lovinescu sinonimă cu sincronizarea proceselor sociale, economice la nivel global: „Interdependenţa înseamnă numai atât : că o ţară de pe glob nu poate evolua liberă de presiunea globului întreg, presiune exercitată în primul rând de marile popoare civilizate şi industriale . Efectul acestei presiuni poate fi pozitiv sau negativ." Comentariul periodic ce urmează după această definiţie foarte generală poate surprinde cititorul obişnuit cu calmul echilibrat al criticului, dar atinge şi azi o coardă foarte sensibilă a conştiinţei româneşti şi dă un răspuns imperativ întregii plaje a etnocentrismului, de la poporanişti, sămănătorişti, până la tradiţionalişti, ortodoxişti şi gândirişti, mai recent, naţional-comunişti sau pur şi simplu naţionalişti: „Ce rezultă de aici [din interdependenţă] pentru fiecare ţară atârnă de împrejurările particulare ale ţării respective. Poate rezulta industrie mare, ca şi mulgerea vacilor, ca şi negoţul de robi, ca şi împodobirea hotentoatelor cu cercei de sticlă. Rezumând, „interdependenţa" duce la rezultatul că unele popoare mulg şi altele sunt mulse. Şi toată „filosofia" e să nu fii muls. O ţară ca România, care nu poate avea o industrie prin care să mulgă - ca să nu fie ea însăşi mulsă fără compensare, trebuie să-şi organizeze agricultura, să facă „democraţie rurală"... Să mulgă şi ea cum poate - pe calea aceasta - pe ceilalţi, care o mulg prin capitalul şi industriile lor. Imposibilitatea de a fi o ţară industrială şi imperativul democraţiei rurale sunt efectele interdependenţei". Inevitabil trebuie să adăugăm că rândurile lui Eugen Lovinescu sună impresionant de actual. Iar în ce priveşte actualitatea viziunii lui Lovinescu, remarcăm că legea interdependenţii în interpretarea sa anticipează globalizarea capitalismului liberal şi globalismul, cu fenomen cultural. Corolarul legii interdependenţei este legea imitaţiei, activă mai ales în lumea modernă, pe care Lovinescu p descrie ca un proces în doi timpi (simularea este urmată de stimulare), inevitabil şi creator, pentru orice civilizaţie aflată sub influenţa unor modele externe. Prezentarea interdependenţei ca mecanism de interculturalitate pus în mişcare de necesitatea istorică obiectivă face din Eugen Lovinescu un fin observator al modernităţii social-burgheze. Consecvent pragmatismului său raţional, gânditorul formulează un diagnostic optimist atunci când judecă starea tinerei modernităţi româneşti, evaluată strategic mai mult prin fotografiere statistică şi apreciere cantitativă. Scopul direct este acela de a legitima modernitatea social-economică *pozitivă* şi activă în conştiinţa epocii şi nu în ultimul rând de a oferi argumente probante pentru integrarea societăţii româneşti în dinamismul accelerat al modernităţii occidentale: „Interdependenţa ţării noastre în sânul vieţii europe nu mai este

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

„interdependenţa muştei în plasa păianjenului", ci o interdependenţă reală. În domeniul înaltei vieţi spirituale colaboraţia noastră a rămas încă virtuală: ivirea, de altfel firească, a unui mare artist ar dezlănţui unda concentrică a imitaţiei peste întreg continentul, air descoperirea unui savant, oricând posibilă, ar avea repercusiuni în ştiinţa mondială. România a devenit un factor apreciabil al echilibrului european, iar în timpul războiului mondial, la un moment dat, a avut un rol determinant în destinele civilizaţiei europene. Şi în domeniul economic am devenit un element activ: o recoltă de grâu mai îmbelşugată sau descoperirea unor terenuri petrolifere au repercusiuni pe toate pieţele mondiale. Ieşind din faza „muştei în plasa păianjenului", trăim, prin urmare, solidar şi sincronic în structura vieţii europene"

În acest punct concluziv al democraţiei, ca şi în orice alt nod al texturii ideologice pe care o construieşte, pragmatismul raţional al lui Lovinescu modernismul lui se confundă cu un profund europenism, opus frontal ortodoxismului, autohtonismului orientalizant: „În trecutul nostru, spune dealtfel încă din primele pagini ale cărţii, nu considerăm ca un patrimoniu decât elementul fix al rasei şi al vieţii naţionale, nu şi elementele întâmplătoare şi regretabile al influenţelor orientale. Privim deci contactul ca Apusul ca pe o reluare a adevăratei continuităţi etnice şi ideale, descătuşându-ne, deocamdată, de formele sociale, ne va dezobi, mai târziu, de invizibilele lanţuri spirituale ale Ţarigradului, ale Athosului sau ale Kievului, adică de forţele ancestrale ale obscurantismului şi ale inerţie, pentru a ne pune pe calea găsirii de sine şi a progresului."

Atâta vreme cât discursul lui Lovinescu se menţine pe teritoriul social, economic şi politic, naraţiunea canonică despre formarea şi evoluţia societăţii române moderne pe care se străduie să o construiască, este perfect legitimă. Discursul îşi comunică obiectul pentru că este reciproc un produs şi o reflectare a acestuia. Ideologia raţionalist-pragmatică *nutrită cu istorismul* secolului XIX, din care îşi extrage Lovinescu mecanismele de persuasiune asupra cititorului şi, simultan, orizontul legitimator al procesului de modernizare a României la însăşi materia energetică a modernităţii burgheze. Nu există contradicţii şi incoerenţe structurale în istoria civilizaţiei române moderne, privită ca naraţiune întemeietoare. Lovinescu este conştient că tradiţia, mentalitatea tradiţională, reacţia socială conservatoare sunt mult mai mult decât importante forme reziduale ale mentalului colectiv românesc, el ştie că, dimpotrivă, tradiţia reprezintă în România anilor 1920-1930 un conţinut puternic *contrastant şi deosebit de concurent* faţă de modernizare. Dar, verbalizând cu sistem modernizarea în cadrul unei ideologii justificative, Lovinescu canonizează pentru prima oară modernitatea ca realitate definitiv instalată în istoria prezentă şi viitoare, a României.

Naraţiunea despre modernizare a lui Lovinescu (singur mărturiseşte în *Apendice* că „…această lucrare ar fi trebuit să se intituleze *Procesul formaţiei civilizaţiei române în veacul al XIX-lea)* se transformă pagină cu pagină într-o istorie a identităţii moderne a României. Şi cum arată în final, *modernitatea* românească povestită şi interpretată de Eugen Lovinescu? Cu surpriză sau nu descoperim că modernitatea lovinesciană nu ne ia deloc prin surprindere că pare a se confunda până la identificare cu chipul României. Produs de discursul şcolii româneşti şi al manualelor, transferat

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

apoi în reprezentările colective primare. Se începe cu o delimitare identitară axiomatică, ce contrazice naraţiunile canonice concurente, acelea ale tradiţionalist - ortodoxiştilor, care preţuiesc originea traco-dacică şi memoria bizantin -*orientală* a românilor. Lovinescu privilegiază identitatea latină ca unică origine a poporului român modern supusă unei evoluţii istorice conflictuale datorită fixării într-un mediu de formaţie răsăritean cu totul potrivnic structurii sale intime. Originea dacică în naraţiunea canonică lovinesciană este supusă unui proces explicit de camuflare. Negarea tăcută şi autoreprimarea asumată a originii nelatine s-ar motiva prin incapacitatea ei de a produce atât legitimitate pentru natura europeană a României cât şi energie integratoare sau europenizantă. Originea nelatină ne-ar despărţi de Europa în loc să ne apropie. Strategia narativ-discursivă a lui Lovinescu lucrează însă asupra imaginarului colectiv şi operează acolo o cenzură selectivă a criticilor şi contestărilor, vehemente deşi puţin cunoscută în detaliu şi ori s-a canonizat rapid încă di anii 30 ai secolului trecut în forma ei schematic-rezumativă, fiind naraţiunea dominantă a modernităţii româneşti. E firesc să ne întrebăm, de aceea ce efect produce în reprezentarea identităţii noastre moderne iniţiativa narativ-ideologică a lui Lovinescu. Originea ascunsă (în discurs) şi astfel reprimată se răzbună, totuşi? Răspunsul e dificil şi el nu poate rezulta decât din însumarea analizelor aplicate măcar asupra unora dintre cele mai importante răspunsuri individuale date modernităţii, ca provocare majoră a secolului trecut. Dar iniţiativa narativă din proiectul modernist lovinescian induce în mod clar o reacţie de dedublare identitară la nivelul autoreprezentării. Ferindu-ne s-o numim schizoidă, o judecăm cum ar spune psihologii, drept o tulburare de personalitate, (mai mult sau mai puţin) controlată, dar perturbatoare, pentru că generează nesiguranţă şi nemulţumire de sine. Aşadar naraţiunea *canonic - intemeitoare* a celei mai influente proiecţii asupra modernităţii româneşti di secolul XX este minată genetic de disconfortul instalării în modernitate, atâta vreme cât modernitatea este coincidentă cu Europa occidentală.

Tematizarea ideologică pe care o operează Lovinescu narând modernizarea României organizează un câmp al (auto) reprezentărilor sociale pe care-l vor modela sau îl vor reface, re-inventa prin admiraţie sau negaţie toţi cei care vin după Lovinescu şi la acelaşi câmp identitar ne raportăm de fapt şi azi. Există o continuitate autoritară, cu discurs cultural, fie prin negarea, fie prin afirmarea câmpului reprezentaţional construit de Lovinescu.

Lovinescu stabileşte definitiv că modernizarea începe în secolul XIX şi că este sinonimă cu „integralizarea contactului nostru cu Apusul şi cu schimbarea mediului nostru de formaţie", revoluţia de la 1848 reprezentând în chip simbolic „momentul principal al acestei orientări intelectuale, economice şi politice." Procesul de modernizarea nu este unul evolutiv, cum l-ar fi dorit junimiştii în frunte cu Maiorescu, ci este unul revoluţionar, pentru că arde etapele istorice şi are iniţial un „caracter de integralitate" în dinamica imitaţiei, urmat apoi, în fazele superioare, de un incontestabil „spirit critic". În final, când Eugen Lovinescu justifică lapidar, printr-o lege universală imitaţia, naraţiunea sa canonică părăseşte brusc orice tonalitate optimistă şi se încheie abrupt printr-un mesaj de un profund şi deconcertant scepticism: cum numărul

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

„invenţiilor" sau al „ideilor originale" ale unui popor este foarte limitat, se poate spune fără exagerare că imitaţia e prima formă a originalităţii, în ...înţeles că, prin adaptare la unitatea temperamentală a rasei, orice imitaţie ia cu timpul un caracter specific.

Originalitatea civilizaţiei noastre ca şi a civilizaţiei celor mai multe popoare nu stă, aşadar, în „elaboraţie", ci în adaptare şi în prelucrare."

Există o contradicţie de fond în mesajul ultim a lui Eugen Lovinescu. În timp ce susţine că modernitatea românească este rezultatul unui proces *revoluţionar,* neagă posibilitatea apariţiei originalităţii în cursul inovaţiei creatore de forme culturale noi, prin urmare ..revoluţionară. Originalitatea se poate manifesta numai în adaptarea şi prelucrarea formelor imitate, din perspectiva lui Lovinescu. Dar, schimbarea culturală produsă de adaptare şi prelucrare nu în semnă revoluţie, ci reformă.. Aşadar, deşi construieşte cu răbdare o naraţiune sociologico-ideologică şi istorică după 1848 pentru a legitima mutaţia produsă de civilizaţia românească ca revoluţie structurală, Lovinescu îşi deconspiră în final o mentalitate culturală a cărui identitate de adâncime e dată de reformismul sceptic. Dealtfel, contând în aceleaşi concluzii procesul modernizator declanşat de imitaţie, evaluarea modernităţii româneşti devine evazivă şi pusă sub semnul unei încrederi distante, pur şi simplu relative: Imitaţia nu procedează după cum susţine Tarde, dinăuntru în afară, ci dinafară înăuntru, cu alte cuvinte, de la formă şi cu tendinţa probabilă (s.n) spre fond. Prima parte a acestei afirmaţii e evidentă şi scapă deci orcărei; cea de a doua e, întrucât ne priveşte, un adevăr în mers (s.n.) şi unica posibilitate de dezvoltare a civilizaţiilor tinere."(Eugen Lovinescu, p. 480)

Temperenţa maximă din aprecierea procesului de modernizare stabileşte paradoxal o distanţă critică între naratorul observator şi ocbiectul discursului său – proaspăta modernitate românescă, după ce tocmai criticismul iniţiat de junimişti fusese combătut în volumul al II-lea„ Forţele reacţionare. Cititorul pregătit de-a lungul Istoriei pentru un dezmodământ optimist, se întâlneşte în final cu un Eugen Lovinescu care nu vrea, să garanteze nimic şi se obţine de la orice vizionarism. Ambivalenţa paradoxală a mesajului concluziv din naraţiunea lovinesciană vine dintr-o duplicitate a poziţionării instanţei producătoare de discurs; faţă de modernitate în general şi faţă de modernitatea românească în special: Eugen Lovinescu este un revoluţionar în judecata raţională, dar este în acelaşi timp un reformist sceptic în mentalitate şi în acţiune.

Se poate presupune că Lovinescu este în egală măsură o conştiinţă suficient de energică şi clarvăzătoare pentru a concentra aspiraţiile unei epoci şi pentru a le da o direcţie, la fel cum este şi un reflector major al unei mentalităţi colective, pe care verbalizând-o, găsindu-i discursul reprezentativ, o canonizează. Astfel nu se poate explica cum axul modernităţii româneşti, de-a lungul întregului secol XX, se compune din indecizia, transformată în coexistenţă structurală paradoxală, din nevoia de revoluţie şi opţiunea pentru reforma mai degrabă lentă naraţiunea întemeietoare a lui Lovinescu a devenit cu uşurinţă canon, încă de la lansarea ei, pentru că şi pînă şi antilovinescienii sau antimoderniştii s-au regăsit în eyitarea spiritului în faţa modernităţii, dublată de patosul reprimat al proiectelor moderniste. Există o continuitate remarcabilă în acest comportament identitar, foarte vizibilă tocmai după 1990, când pare să realizeze

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

întâlnirea paradigmatică dintre discursurile culturale cele mai diverse, altmiteri imposibil de conciliat. Înţelegând ezitarea în faţa modernităţii, prezintă tocmai la părintele întemeietor al canonului ei românesc, conştientizăm şi înţelegem dificultatea românilor în asimilarea modernităţii, mişcările lor impulsive revoluţionare, urmate sau dublate de mişcările regresive – sceptice şi negatoare.

Ceea ce remarcăm astăzi analizând naraţiunea canonică a lui Lovinescu este că el nu şi-a depăşit spectaculos epoca, dar a făcut sinteza unui potenţial obiectiv. Nu şi-a asumat responsabilitatea dramatică a fi legiuitor în alb a modernităţii şi al modernismului românesc. Chiar dacă ar fi putut-o face, este evidentă şi-a interzis să normeze revoluţionar viitorul sau prezentul şi să lase moştenire un proiect modernist copleşitor prin viziune şi ideal. Practic şi numai pe jumătate mărturisit, Lovinescu evită să ne lase moştenire convertirea necondiţionată la modernitatea occidentală, ci ne indică intratextual alternativa unei linii mediene între revoluţia modernă şi reacţiunea anti-modernă. Iar această alternativă, rezultată tocmai din „adaptare" şi „prelucrare" imitativă, se constituie de la bun început într-o subtilă deviere de la modernitate, într-un drum pieziş şi totuşi temerar. Ultima arie din naraţiunea canonică lovinesciană ne confirmă ipoteza. Uimeşte în această ultimă secvenţă a discursului stranietatea nostalgiei autoflagelatoare după o tradiţie salvatoare care n-ar fi existat, fără să se indice însă natura certă a acestei tradiţii absente: „Pentru popoarele formate pe cale revoluţionară, fără un trecut cert, tradiţionalismul, în sensul imitaţiei acestui trecut inexistent şi al dezvoltării în cadrele datelor rasei, este o imposibilitate sociologică. Tocmai lipsa unei tradiţii puternice, unită de altfel, şi cu lipsa unei autorităţi organizate au făcut posibilă o transformare atât de bruscă a civilizaţiei noastre în sens revoluţionar. Rămânem suspendaţi şi fără aripi citind despre nostalgia dramatică a lui Lovinescu după o tradiţie inaccesibilă, în timp ce afirmă din nou „sensul revoluţionar" al mutaţiei modernizatoare, sens ale cărui contradicţii de fond tocmai le-am relevat.

În *Istoria civilizaţiei române moderne* Lovinescu extrage un film sociologic din materie istorică şi îl exploatează cu abilitate în vederea articulării unei ideologii cu aplicabilitate social-politică şi economică, rezumată în două legi: legea interdependenţei – sincronismul şi legea imitaţiei. Analiza procesului de modernizare a României îşi fabrică discursul critic în spaţiul amplu al discursurilor multiple care produc prin legitimarea modernitatea burgheză şi mentalitatea burgheză. În momentul în care Eugen Lovinescu trece de la analiza lumii româneşti, întreprinsă în plan istoric, social – politic şi economic, la analiza literaturii, obiectul discursului său se schimbă radical. Modernitatea vizează nu mai este cea social – politică şi economică sau burgheză, ci modernitatea literar estetică sau culturală. Teoretic, discursul critic al lui Eugen Lovinescu ar trebui să-şi schimbe faţa. Logic judecând lucrurile, el ar avea nevoie de alte reguli în lectura critico-narativă a modernităţii literar-estetice şi mai ales ar fi constrâns să identifice a altă ideologie, de data aceasta cu valoare filosofico-estetică, pur şi simplu pentru că se angajează într-o *altă* naraţiune, despre o *altă* realitate şi care ar viza un canon de *altă* natură. Practic însă, Eugen Lovinescu nu procedează astfel,

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)

dimpotrivă. Criticul transferă ideologia justificată prin fenomenul social-economic şi adecvată acestuia în proiecţia fenomenului literar.

Ipoteza lui Eugen Lovinescu asupra cauzelor şi protagoniştilor moderni ai României, ţesută împreună cu lectura meticuloasă a literaturii române narează pentru prima oară într-o istorie analitică dar şi teoretico-conceptualizantă ce este modernitatea, ce-ar fi modernul, şi felul de a fi şi mai ales cum vede modernismul sau cum ar trebui să se vadă de undeva dintr-o ţară estică a Europei, aflată la depărtări mentale de Occident - partea originară al modernităţii – poate mai mare decât cele geografice, dar niciodată descurajante pentru adepţii convinşi ai europinismului. Naraţiunea canonică a lui Eugen Lovinescu este povestea europenizării României şi în autoritatea pe cât de simplă, pe atât de probantă a sensului istoriei pe care o susţine stă în coerenţa sa ultimă şi legitimitatea sa.

E necesar să ne întrebăm dacă am depăşit naraţiunea canonică a lui Lovinescu, dacă am ieşit ori nu definitiv din orizontul ei, la fel cum e firesc să ne întrebăm în orizontul căror *noi* naraţiuni canonice ne verbalizăm azi propriile lecturi (post) moderniste asupra *literaturii* şi a *lumii*, inevitabil dacă nu plagiatoare, cel puţin contaminate adânc de (post) poveştile, destul de multe, care sau adunat între timp despre modernitate, (post) modernism modern, modernizare…

BIBLIOGRAFIE

Eugen Lovinescu, *Istoria civilizaţiei române moderne,* Ediţie, studiu introductiv şi note Z. Ornea, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972.

Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, vol.II, (*Mutaţia valorilor estetice. Concluzii*), Editura Minerva, Bucureşti, 1973.

Anonymus Notarius , E. Lovinescu. *Schiţă bio-bibliografică*, în volumul omagial *E. Lovinescu*, Editura Vremea, 1942.

K. Marx, *Œuvres*, I, La Pléiade, 1969.

BDD-A8405 © 2014 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:29:32 UTC)